

pro českou literaturu Akademie věd České republiky. Předchozí se uskutečnily v letech 2007, 2010 a 2013. Jejich výsledky a interpretace lze najít v knihách Jiřího Trávnička *Čteme?* (Host, 2008), *Čtenáři a internauti* (Host, 2011) a *Překnižkováno* (Host, 2014). Kromě toho ale také v ojedinělé publikaci *Česká čtenářská republika. Generace, fenomény, životopisy* (Host, 2017), v níž autor využil metodologii čtenářských životopisů.

Soubor dat získaných z uvedených čtyř statistických šetření v průběhu dvanácti let je již dostatečně velký na to, aby na jejich základě mohl Jiří Trávniček ve své knize sledovat a pojmenovat určité proměny a tendence v české čtenářské kultuře. I když se jeho hlavní pozornost soustředila na zodpovězení otázky, co nás nejvíc ovlivňuje, že se stáváme čtenáři, v mnoha kapitolách (z celkových devatenácti) nás seznamuje s aktuální podobou toho, co čteme, jak čteme, kolik toho čteme a tak dále.

Srovnáme-li nové statistické údaje s těmi staršími z minulých šetření, ukáže se posun jen v několika sledovaných oblastech. Tak například počet čtenářů časem ubývá (zvláště žen, vysokoškoláků a občanů starších šedesáti pěti let), nejedná se však o radikální pokles. Naopak vzrostl počet těch, kteří denně užívají internet (o deset procent od posledního výzkumu). Aktuálně je to již šedesát pět procent dospělých obyvatel České republiky. Čtení časopisů výrazně oslabilo, pozvolna ubývá i těch, kteří během roku navštěvují veřejnou knihovnu. Co se týče prodeje knih, tištěné stále dominují nad elektronickými. Zajímavé jsou výsledky týkající se vlastního čtení. Nepotvrzuje se, že si čtení na internetu a obecně v rámci digisféry nějak zásadně konkurují se čtením tištěných knih. Ze srovnání vyplývá, že se spíše vzájemně podporují.

Trávniček v knize uvádí ještě další data, která představuje v mnoha tabulkách, grafech a srovnáních.

Reflektuje přitom i faktory, které je diferencují (například pohlaví, vzdělání, věk a tak dále). Zjevným jádrem knihy však nejsou data, ale především jejich interpretace a komentáře.

Dobře to ilustrují autorovy výklady hlavní sledované problematiky čtenářské socializace. Výzkum potvrdil předpoklad, že podstatnou roli v našem „stávání se“ čtenářem hraje rodina. Zejména pak taková rodina, v níž se předčítá. „[P]očátky čtenářství se nerodí až ve škole,“ konstatuje Trávniček, „ale [...] mají svůj zrod v rodině“ (s. 134). Předčítání je aktivita, která má obrovský socializační potenciál, vytváří vztahy, jež jsou klíčové pro další život dítěte.

V závěrečné části publikace Trávniček rozvíjí úvahy o kulturním kapitálu, do něhož se rodíme, o rozvoji čtenářství a překonávání kulturních a sociálních překážek. Své zkoumání uzavírá nástiněm aktuální podoby českého čtenářství a doporučeními pro jeho další možný vývoj. I díky tomu je kniha užitečnou příručkou, kterou jistě ocení nejen literární vědci, knihovníci a pracovníci v kultuře, ale nepochybně také široká veřejnost.

Nepostřehnutelné chvění

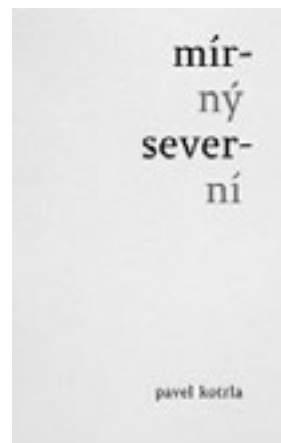

Andrea Popelová

Verše drobných propastí mezi obyčejnými věcmi

Severní vítr bývá krutý, jak praví známá píseň, či ostrý a nepříjemný, jak říkají zkušenosti horalů. V názvu sbírky Pavla Kotrly je mírný. Jeho otupená drsnost i zjemnění tvrdého zájmena měkkým, zdůrazněné grafickou úpravou obálky, předznamenávají charakter básní i to, jaký důraz bude ve sbírce kladen na každé slovo.

Sbírka má podtitul „Obyčejné věci“ (tímto slovním spojením je rámována, protože je to i poslední verš poslední básně) a vskutku,

Pavel Kotrly
Mírný severní
Pavel Kotrly, Klenov 2019

časoprostor i tematika veršů málokdy překročí hranice soukromého. Básně jsou krátké, což umožňuje autorovi klást před čtenáře sevřené a intenzivní obrazy, okamžiky, situace. Jako by celá sbírka pomalu plynula v tomto postupném kladení. Nenajdeme nic náhlého, zběsilého, střemhlavého. Pohyby v básních zmiňované jsou pomalé, jakési sunutí se v čase nebo neustálé opakování („Neúnavně kape kohoutek / Důvěrně cizí zvuk / Po celé dlouhé století“). Někdy se pod tímto zdánlivým klidem (nebo někde těsně vedle něj) děje cosi, co vnáší do veršů napětí a neklid; jedná se spíše o náznaky evokující partnerské problémy, tragické události či tísnivé vzpomínky; jindy je pocit nehybnosti, z níž není možno vystoupit, téměř absolutní („V zázemí neděje se nic // Černá hustá káva / Líně se vleče časem“). Nehybnost či zacyklenost v čase je podtržena opakováním motivů a slovních spojení, někdy snad až příliš častým (například „cizí místa“). Tento pocit rozechvělé nehybnosti je ve sbírce konstantní.

Časoprostor básní je velmi neurčitý, byt se ve verších občas objeví konkrétní jména a místa. Strnutí v přítomném okamžiku přechází (právě díky zmíněné nehybnosti a neurčitosti) do jakéhosi bezčasu, do něhož občas probleskne vědomí čehosi minulého, dávno ztraceného. Předměty a děje málokdy do prostoru básní vcházejí,

spíše se v něm vyskytují, nacházejí se, jsou zavěšeny („[...] podzim / Zavěšený ve větvích usychajícího stromu“, „Napětí je zavěšené na struně noci“).

Základním prostorem je tu zcela určitě dům, domov. Vymezován archetypálními atributy — motivy podlahy, oken, stěn či stolu, ale nepředstavuje bezpečí: stěny se drolí, podlaha ukrývá drobné propasti. V mnoha básních se pracuje s kontrastem důvěrné známosti a cizoty. Venkovní prostor vstupuje dovnitř neúplný (pohled z okna ukazuje uřezané ptačí nohy a uřezanou jarní oblohu), tamní děje, možná velké a důležité, se odehrávají mimo naše zorné pole, nebo se setkáváme pouze s jejich stopami,

důsledky („Prasklý kamenný podstavec / Přidrátovaný Ježíš Kristus“).

K básnickým malým a soukromým prostorům patří také ženské tělo. I obraz ženy je však podán v napětí mezi konkrétností a neurčitostí (která je i tematizována: „Vypůjčila si tvář od jedné / Prsa od druhé / Nohy a chodidla od jiné / Ruce / Rty / Vlasy... // Jen jméno je tvoje“), mezi touhou a obavou, mezi důvěrností a představou cizích, jiných, legendárních míst.

Pavel Kotrla je vnímavým pozorovatelem a důkladným cizelérem. Pečlivě vybírá, vyvažuje, odstraňuje nadbytečné, tak aby v básních ponechal dostatek prostoru pro doznívání,

domyšlení básnických obrazů a představ. Možná je však té poklidnosti a dokonalosti občas příliš: vybroušený jazyk je chvílemi až zkrotlý, míst, kde se nic neděje, v průběhu sbírky přibývá, zatímco napětí ochabuje a některé básnické obrazy se pohybují na hranici vyprázdňenosti. Možná proto, že přes četné detaily se básně přímo neopírají o smyslovou skutečnost a nesměřují k vrstevnatě bohatým představám, ale jsou výslednicí (a zároveň počátečním bodem) uvažování a zkoumání. Pavel Kotrla ukazuje, že jedinečný okamžik je průsečíkem mnoha různorodých silochar, z nichž některé se táhnou až kamsi za obzor, i když zůstáváme uzavřeni mezi obyčejnými věcmi. ●

„Svět, ve kterém
ted' žijeme, jsme
nikdy v dějinách
neobývali.“

Sezona 45: Zdroje
2019/20

#hadiadlo
www.hadiadlo.cz/poukazy

